

ERZİNCAN VE ÇEVRESİNDE P DALGASI SOĞURULMASI

Ufuk AYDIN , Azer KADİROV

Atatürk Üniversitesi, Deprem Araştırma Merkezi 25240 ERZURUM
uaydin@atauni.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada, Erzincan ve çevresinde kabuk için kalite faktörü ve soğurulma katsayısının bulunması amaçlanmıştır. Hesaplamalar için Atatürk Üniversitesi Deprem Araştırma Merkezi (AÜDAM) Erzincan istasyonuna ait 89 adet yakın alan deprem verisi kullanılmıştır. Deprem büyüklüğünün hesaplamak için P_n dalgasının en büyük genlik değeri kullanılmıştır. Tüm depremler için oluşturulan lineer denklem sistemi en küçük kareler yöntemi ile çözülmüştür. Böylece Erzincan istasyonu için genlik bağımlı bir lokal büyüklük eşitliği ($M_L=0.5148\log A+0.0039\Delta+4.2104$) bulunmuştur. Genlikler üzerindeki büyüklük etkisini gidermek için $M_L=4$ 'e göre büyüklük normalizasyonu işlemi yapılmıştır. Normalize edilmiş genlikler yardımıyla bölge için soğurulma katsayısı (γ) 0.0176 km^{-1} , kalite faktörü (Q) 28.5 olarak bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Doğu Anadolu bölgesi, kalite faktörü , dalga soğurulması, lokal magnitüd.

ABSORPTION OF THE P WAVE IN ERZİNCAN AND ITS SURROUNDING

ABSTRACT

In this study, we aimed to obtain quality factor and absorption coefficient of crust of Erzincan city and its surrounding. In total 89 near-field earthquake data recorded by the Erzincan Station of Atatürk University Earthquake Research Center (AUERC) were used for the calculations. Maximum amplitudes of P_n waves were used in order to compute the earthquake magnitude. The linear equations systems obtained for the all events were solved using the least-squares method. Thus, a local magnitude formula as a function of amplitude was described for the Erzincan station as ($M_L=0.5148\log A+0.0039\Delta+4.2104$). Amplitude normalization process was performed for a reference value $M_L=4$, so as to correct effect of the magnitudes. The attenuation on calculation of absorption coefficient (γ) of 0.0176 km^{-1} and quality factor (Q) 28.5 were obtained with the assistance of normalized amplitudes values for the region.

Key words: Eastern Anatolia region, quality factor, wave absorption, local magnitude.

I. GİRİŞ

Yerin soğurulma özelliklerinin araştırılması için deprem verilerinden yararlanılır. Soğurulma çalışmaları ayrıca kabuk yapısı hakkında da bilgi verir. Bir bölgede deprem

riskini etkileyen faktörler ana hatları ile iki kategoride toplanabilir. Bunların ilki sismik kaynak zonlarının yeri, dağılımı, boyutları, deprem odak derinliği, büyük depremlerin tekrarlama sıklığı ve deprem odak mekanizmasının bilinmesidir. İkincisi ise, sismik

dalgaların geçtiği ortamların soğurulma özellikleridir. Sismik dalgaların yayınımına etki eden en önemli parametre sismik dalga hızı ve soğurulmadır.

Türkiye gibi oldukça aktif bir tektonizmaya sahip bir bölge için soğurulma çalışmaları hem bölgenin depremselliğinin incelenmesi ve hem de deprem zonlarının özelliğinin belirlenmesi açısından çok önemlidir.

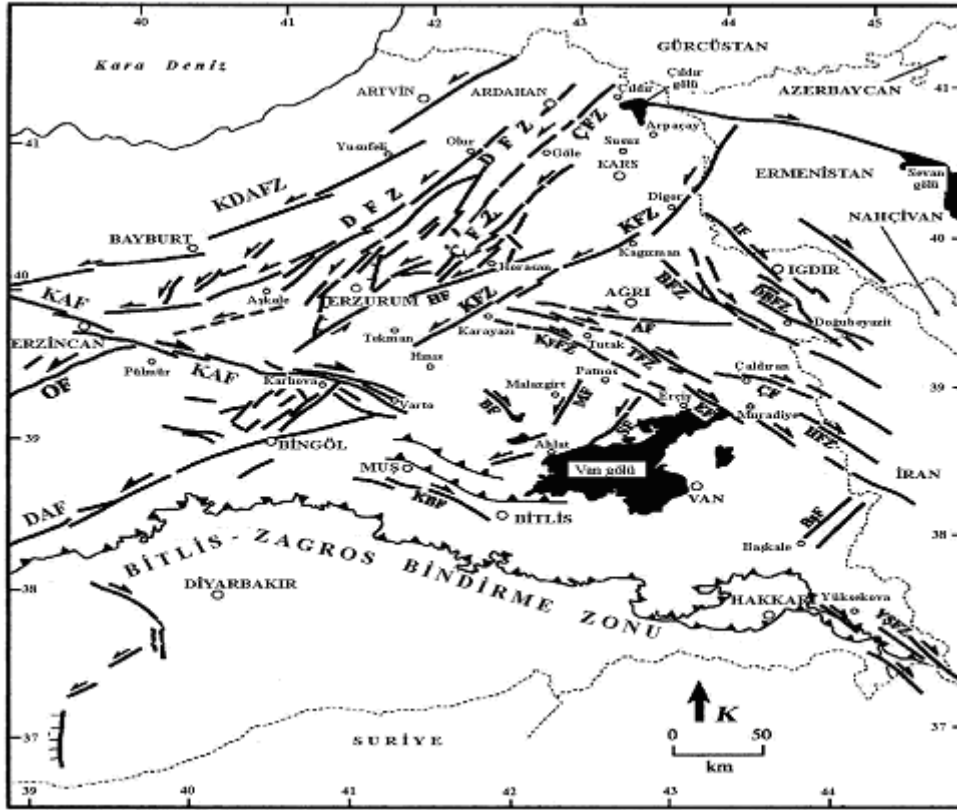
Soğurmayı değiştirecek sayısız mekanizma vardır ve şartların bazılarının değişmesi soğurmayı anlamlı bir şekilde değiştirir[1].

Yerin ısısı, kimyasal bileşimi, katılığı, sismik hız değerleri, yoğunluğu, sismik dalga yayınımı, yerin su doygunluğu ve daha birçok parametre dalga enerjisinin azalmasına etki eden faktörlerdir. Soğurulmanın doğru olarak belirlenebilmesi için bu parametrelerin incelenmesi gerekir. Kalite faktörü ve sönüm oranlarının

tespiti için laboratuvar yöntemleri kullanılabilir ancak bu değerler sismik açıdan yanıltıcıdır. Soğurulma ve kalite faktörü hesaplamaları için amaca göre yakın alan deprem verileri veya uzak alan deprem verileri kullanılabilir.

Türkiye genelinde soğurulma ile ilgili olan çalışmalar değerlendirildiğinde; Batı Anadolu için koda dalgalarıyla [2], Marmara bölgesi için S dalgası soğurulması [3], Doğu Türkiye için Lg fazlarının soğurulması [4], Erzincan bölgesinin S ve koda dalgaları ile soğurulma çalışması [5], Türkiye geneli için Sn ve Lg dalgaları yardımıyla soğurulma [6].

Bizim çalışmamızla yöntem olarak benzerlik gösteren, Doğu Anadolu'da P dalgası kullanılarak yakın alan depremlerinin soğurulması için tek bir çalışma mevcuttur [7].

Şekil 1. Doğu Anadolu'nun önemli faylarının basitleştirilmiş haritası [7].

II. ERZİNCAN ÇEVRESİNİN TEKTONİĞİ

Arap levhasının kuzeye doğru hareketi Doğu Anadolu'da bir kaçma tektoniğine sebep olmaktadır[9,10]. Bu sıkışma sonucu Anadolu Bloğu batıya ve Kuzeydoğu Anadolu Bloğu doğuya doğru kaçmaya çalışmaktadır[11,12,13] (Şekil 1). Bu kaçış sonucu Anadolu Bloğu'nun kuzey sınırını oluşturan Kuzey Anadolu Fay Zonu'nda (KAFZ) sağ-yanal, güney sınırını oluşturan Doğu Anadolu Fay

Zonu'nda (DAFZ) ise sol-yanal hareketler oluşmaktadır. Bu iki fay Karlıova üçlü eklemünde birleşir [14,15,16,17,18]. Kuzeydoğu Anadolu Bloğu'nun doğuya hareketi, bu bloğun kuzey sınırını oluşturan Kuzeydoğu Anadolu Fay Zonu'nda (KDAFZ) sol-yanal hareketlere ve blok için karmaşık deformasyonlara neden olur. Sol-yanal atımlı Ovacık fayı Erzincan baseninin güneydoğusunda KAFZ ile kesişirler. Erzincan baseni yaklaşık uzunluğu 50 km ve genişliği en çok 15 km yi

bulan KB-GD doğrultulu çek-ayır tipi (pull-apart) bir basendir [15]. KAFZ 'nun Erzincan civarındaki bölümü birçok parçadan oluşmaktadır (Şekil 2). Bu parçalardan birincisi Karlıova'dan Yedisu'nun batısına kadar, ikincisi Yedisu'nun batısından Erzincan baseninin güneydoğu ucuna kadar uzanır. Üçüncüsü Erzincan baseninin kuzeydoğu sınırını oluşturur ve ikinci tali bir parça ile kuzeybatıya devam eder. Bu fay parçalarının jeolojik ve sismik özellikleri[15,16] ayrıntılı olarak tartışılmıştır. Erzincan havzası ve yakın çevresinde, birbiri ile geometrik eşlenik oluşturan Kuzey Anadolu Fay (KAF) kuşağı, Kuzeydoğu Anadolu Fay (KDAF) ve Ovacık Fayı (OF) bu yörenin en önemli tektonik yapılarını oluşturmaktadır (Şekil 1). Tarihsel depremlerin çokluğu bu üç ana fayın hareketleri ile yakından ilgilidir [19].

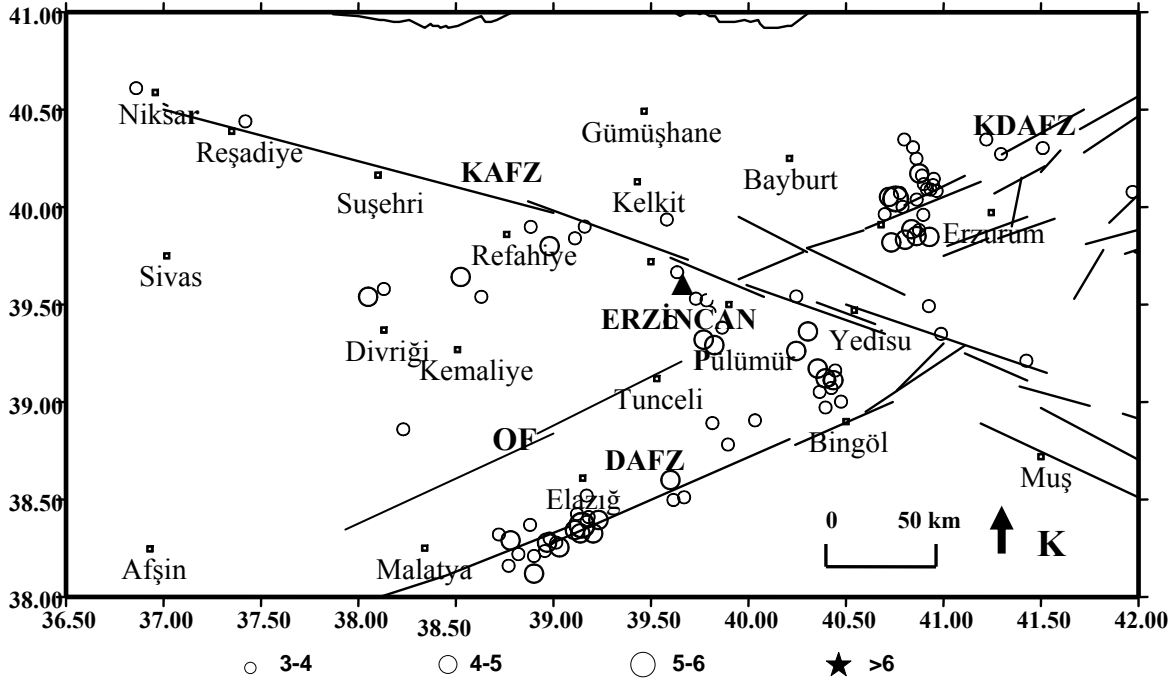
III. VERİ TABANI

Erzincan ve çevresinde elastik dalgaların soğurulmasının incelenmesi amacı ile, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü Deprem Araştırma Dairesi katalogundan 2002-2004 yılları arasında 38.12° - 40.61° enlemleri ve 36.86° - 41.98° boylamları arasında meydana gelmiş depremlerin derinliği, dış merkez koordinatları ve büyüklük değerleri incelenmiştir (Şekil 2). İncelenen depremler büyüklükleri (M_L) 3.5 ile 5.3 arası ve büyüklük ortalaması 3.9, merkez üstü uzaklıkları 15.5 ile 256.2 (Şekil 2) arası ve merkez üstü ortalaması 91 km dir (Çizelge 1). Verilerin en büyük ve en küçük değerleri ile ortalamaları belli bir düzeyde tutularak odak derinliği farklılıkları ile depremlerin dış merkez uzaklığı farklılığından kaynaklanan istenmeyen etkilerin giderilerek daha duyarlı sonuca ulaşılması amaçlanmıştır. Yapılacak normalizasyon için büyüklük ortalamaları değerleri normalize edilecek değere yakın seçilmiştir. Depremler seçilirken yansıma, kırılma, saçılma ve dağılma etkilerini bir miktar gidermek için dengeli bir deprem derinlik dağılımı seçilmeye çalışılmıştır. Depremlerin odak derinlikleri 1 km ile 15.6 km arasında değişmektedir ve odak derinliği ortalaması ~ 7.2 km dir. Çalışmada kullanılan veriler için P_n ve P_g faz ayrımı ve jeometrik düzeltme (farklı odak ve episantr uzaklıklarından dolayı oluşan saçılma etkisi düzeltilmesi) yapılmamıştır. Bu durum daha sonra düzeltilme yapılması gereken bir durumdur. Çalışmada kullanılan veriler 39.7585° enlem ve 39.5059° boylamına yerleştirilmiş CMG-3T sismometresi ile kaydedilmiştir. Sismometrenin konumu değişmediği için yükseklik düzeltilmesi yapılmamıştır. Tüm kayıtlar aynı sismometre ile alındığı halde diğer soğurulma çalışmasını desteklemek amacı ile alet düzeltilmesi yapılmıştır. Kullanılan deprem kayıtlarının alındığı bölge (Şekil 2)'de gösterilmiştir.

Çizelge 1. Çalışmada kullanılan depremlerin listesi.

No.	Tarih	Zaman	Enlem	Boylam.	H(km)	M_L
1	22.10.2002	15:52:13	39.3	40.32	10	4.6
2	02.01.2003	18:01:45	38.41	39.18	3.7	3.7
3	27.01.2003	05:44:59	39.23	39.84	13	4
4	27.01.2003	06:17:33	39.41	39.6	15.6	3.8
5	27.01.2003	15:57:43	39.32	39.77	10.5	4
6	28.01.2003	17:17:19	39.32	39.88	11	3.8
7	29.01.2003	20:19:10	39.53	39.73	14	3.6
8	05.02.2003	07:19:04	39.46	39.8	4	3.6
9	05.02.2003	17:09:20	39.9	39.16	9.9	3.8
10	01.03.2003	16:52:29	39.43	40.94	6.2	3.6
11	14.03.2003	10:31:15	38.52	39.17	1	3.9
12	23.03.2003	17:08:27	39.84	39.11	5.2	3.8
13	27.03.2003	01:58:39	40.61	36.86	5.5	3.7
14	01.05.2003	06:34:43	39.2	40.26	5.5	4
15	11.05.2003	23:43:59	39.11	40.37	4	4
16	15.05.2003	18:46:53	38.72	39.91	1	3.9
17	20.05.2003	14:17:44	39.05	40.45	10.2	4
18	21.05.2003	01:15:38	39.06	40.41	7.7	4
19	22.05.2003	07:03:45	38.91	40.41	12.3	3.9
20	23.05.2003	03:28:14	38.83	39.83	3.3	3.8
21	12.06.2003	06:24:05	39.01	40.44	7.5	3.8
22	29.06.2003	11:15:04	39.05	40.43	6.1	3.8
23	21.07.2003	09:13:54	38.3	38.98	5.6	3.9
24	30.07.2003	03:38:42	39.1	40.46	8.6	3.9
25	17.08.2003	14:19:29	40.44	37.42	10.5	3.6
26	20.08.2003	02:51:06	38.29	38.78	5.1	4.1
27	28.08.2003	21:32:39	38.21	38.9	6.6	3.6
28	30.08.2003	02:27:22	38.22	38.82	10.6	3.9
29	24.09.2003	08:13:10	39.54	38.05	10.3	4.8
30	28.09.2003	14:42:27	39.58	38.13	15.4	3.7
31	30.09.2003	17:33:41	38.94	40.49	7.5	3.9
32	11.10.2003	23:33:11	39.8	38.98	6.5	4
33	12.10.2003	16:19:53	38.86	38.23	11.9	3.5
34	13.10.2003	13:50:51	39.15	41.44	12.6	3.7
35	17.10.2003	23:31:00	39.82	40.89	8.9	3.5
36	23.10.2003	00:38:34	38.37	38.88	9.6	3.7
37	03.12.2003	07:32:54	38.16	38.77	8.4	3.6
38	05.12.2003	02:08:02	39.54	38.63	8.1	3.5
39	16.12.2003	20:49:18	39.48	40.26	12.5	3.7
40	24.12.2003	03:30:52	40.21	41.31	14.4	3.9
41	06.01.2004	10:39:11	38.12	38.9	13.4	4.7
42	04.02.2004	06:53:46	39.936	39.5812	2	3.6
43	20.02.2004	08:19:41	38.498	39.6152	4.2	3.6
44	26.03.2004	10:22:17	39.825	40.8513	1.4	4.1
45	27.03.2004	04:43:52	39.771	40.8181	2.3	4.1
46	28.03.2004	03:51:10	39.98	40.77	2.1	5.3
47	28.03.2004	04:54:59	40.083	40.9651	14.9	3.9
48	28.03.2004	05:12:57	39.785	40.9431	2.3	4.1
49	28.03.2004	10:02:36	40.285	40.8137	3.5	3.7
50	28.03.2004	12:18:43	40.187	40.8765	10	3.7
51	28.03.2004	13:40:25	40.245	40.8589	1	3.8
52	29.03.2004	07:28:48	40.111	40.8911	9.5	4.1
53	01.04.2004	08:35:20	39.757	40.7477	1.4	4.8
54	01.04.2004	22:17:05	39.898	40.9115	2.7	3.7
55	03.04.2004	13:02:47	40.1	40.9051	8.8	3.7

56	07.04.2004	17:43:11	39.991	40.7357	2.5	4.1	74	13.08.2004	20:35:05	38.279	38.9672	12.3	4.3
57	10.04.2004	11:53:49	39.977	40.8778	5.5	3.7	75	14.08.2004	00:20:25	38.254	39.0306	11.3	4.3
58	10.04.2004	13:45:49	40.056	40.9142	5.6	3.7	76	14.08.2004	02:01:47	38.236	38.9557	6.1	3.5
59	12.04.2004	01:37:01	40.05	40.9619	10.3	3.5	77	14.08.2004	06:21:13	38.385	39.1704	6.5	3.6
60	17.04.2004	17:51:49	40.03	40.93	7.8	3.8	78	14.08.2004	07:01:42	38.426	39.1202	10.2	3.6
61	23.04.2004	13:49:22	40.285	41.2346	1.4	3.6	79	14.08.2004	20:42:17	38.343	39.1096	7.4	4.2
62	28.04.2004	20:03:57	40.028	40.9487	2.5	3.6	80	14.08.2004	21:01:31	38.326	39.2036	4.2	4.1
63	01.05.2004	19:48:53	39.789	40.8769	2.8	4.2	81	17.08.2004	20:30:16	39.288	41.0028	8.8	3.9
64	09.05.2004	22:28:13	40.241	41.5243	9.1	3.7	82	25.08.2004	01:06:44	39.666	39.6339	5	3.5
65	14.05.2004	19:24:29	40.021	40.9796	8.3	3.8	83	08.09.2004	16:16:43	38.326	39.1376	5.9	4.1
66	24.05.2004	21:28:25	40.01	40.7918	2	3.6	84	25.09.2004	14:28:53	38.395	39.2308	7.5	4
67	12.06.2004	13:37:56	38.6	39.6	15.3	4.4	85	30.09.2004	09:42:32	39.642	38.5243	9.7	4.3
68	13.06.2004	04:40:00	40.016	41.985	7.2	3.6	86	30.09.2004	13:37:20	39.939	40.8053	2.5	3.5
69	16.06.2004	05:07:19	38.844	40.0485	12.3	3.6	87	24.10.2004	14:33:31	38.321	38.7198	6.9	3.5
70	29.06.2004	00:09:31	39.902	40.7132	2.7	3.5	88	25.10.2004	17:35:07	39.899	38.8833	3.2	3.5
71	17.07.2004	18:06:25	38.99	40.38	10.3	3.9	89	25.10.2004	19:41:24	38.512	39.67	1.8	3.6
72	11.08.2004	15:48:26	38.368	39.1461	4.6	5.3							
73	12.08.2004	17:13:04	38.279	39.0142	3	3.6							

Şekil 2. Çalışma alanının yalnızlaştırılmış aktif fay haritası ve depremlerinin episantr dağılımları.

IV. KURAM VE YÖNTEM

Homojen bir ortamda düzlemsel dalga yayını genliği;

$$A_{\Delta} = A_0 e^{(-\gamma \Delta)} \quad (1)$$

ile verilir.

Burada A_{Δ} herhangi bir Δ mesafedeki genlik, A_0 odak genliği, γ soğurulma katsayısıdır [20]. Soğurulma katsayısı,

$$\gamma = \frac{\pi f}{QV} \quad (2)$$

ile verilir.

Burada, Q sismik kalite faktörü, V sismik hız, f frekanstır. Soğurulma (seçilen düşey P_n) dalga genliğinin logaritmik azalmasından hesaplanabilir. Buna göre genlik bağımlı logaritmik azalma [21] aşağıdaki formül ile verilmiştir.

$$\delta = (A_1/A_2) \quad (3)$$

Genel formülü ile verilir, burada A_1 ve A_2 farklı uzaklıktaki iki genliktir. Eşitlik (3) seriye açıldığında,

$$\delta = ((A_1 - A_2)/A_1) + \frac{1}{2}((A_1 - A_2)/A_1)^2 + \dots \quad (4)$$

Fourier analizi sismik sinyaller üzerinde soğurulmanın en doğru etkisini verecektir. Kalite faktörü her bir dönümdeki enerji kaybı olarak tanımlanır [22].

$$\frac{1}{Q(\varpi)} = \frac{-\Delta E}{(2\pi E)} \quad (5)$$

olarak yazılabilir.

Burada Q , sismik kalite faktörü, ϖ periyodik olarak uygulanan gerilme, E cisimde depolanan enerji, ΔE her bir dönümdeki enerji kaybıdır. Elastik olmayan ortamdan her bir dönümdeki enerji kaybı, genlik kaybı olarak yazılabilir ve $\Delta E \approx \Delta A$ eşit sayılabilir [19].

$$\frac{1}{Q(\varpi)} = \frac{-\Delta A}{(2\pi A)} \quad (6)$$

Burada ΔA her bir dönümdeki genlik kaybı ve A ise dalga genliğidir. Depremın yerel büyüklüğü (M_L) en büyük dalga genliğinden ve merkez üstü uzaklığından (Δ) hesaplanır [23].

$$M_L = a \log(A) + b\Delta + c \quad (7)$$

Burada a , b , c , bölgesel katsayılar, Δ dış merkez uzaklığı, A en büyük genlik ve M_L ise yerel büyüklüktür.

V. BULGULAR

Erzincan istasyonu için çalışmada kullanılan depremlerin dış merkez uzaklıkları (Δ) Erzincan istasyonu için aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanmıştır.

$$\Delta = \text{sqr}\{[(x_1 - x_2) * 90] + [(y_1 - y_2) * 110]\} \quad (8)$$

Burada; x_1 İstasyon boylamı, y_1 İstasyon enlemi, y_1 Episantr boylamı, y_2 Episantr enlemi Her deprem için P_n

dalgası en büyük düşey genlik değerleri (A) okunarak alet düzeltilmesi yapılmış (Aa) ve $\log(Aa)$ değerleri bulunmuştur (Çizelge2). 89 deprem, için M_L , $\log(Aa)$ ve Δ değerleri eşitlik (7)'de yerlerine koyularak elde edilen denklem sistemi en küçük kareler yöntemi ile çözülmüş ve bölgesel katsayılar $a=0.5148$, $b=0.0039$, $c=4.2104$ hesaplanmıştır. Erzincan istasyonu için yerel büyüklük eşitliği

$$M_L = 0.5148 \log(A) + 0.0039 \Delta + 4.2104 \quad (9)$$

olarak yeniden düzenlenmiştir.

Genlikler üzerinde farklı büyüklük etkilerini gidermek için M_L , 4'e göre normalizasyon yapılması gerekir. Bunun için 89 deprem, eşitlik (9)'de M_L , 4 alınmış ve hesaplanmış dış merkez uzaklıkları (Δ) yerlerine koyularak normalize edilmiş (A_n) değerleri bulunmuştur.

$$1-) 4 = 0.5148 \log(A_n) + 0.0039 * 89 + 4.2104$$

$$2-) 4 = 0.5148 \log(A_n) + 0.0039 * 153 + 4.2104$$

$$3-) 4 = 0.5148 \log(A_n) + 0.0039 * 66 + 4.2104$$

$$\dots \dots \dots \dots \dots$$

$$\dots \dots \dots \dots \dots$$

$$\dots \dots \dots \dots \dots$$

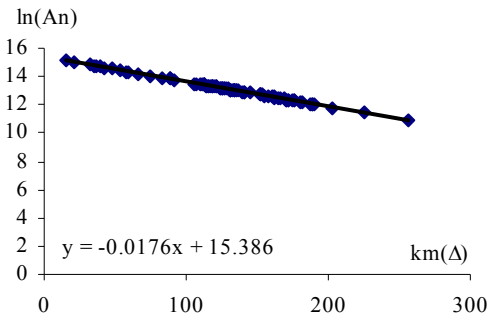
$$89-) 4 = 0.5148 \log(A) + 0.0039 * 139 + 4.2104$$

Soğurulma katsayısı (γ), ve odak genliği (A_0) bulmak için normalize edilmiş genlik değerleri ile dış merkez uzaklıkları arasında $\ln(A_n) - \Delta(\text{Km})$ grafiği oluşturulmuştur (Şekil 3).

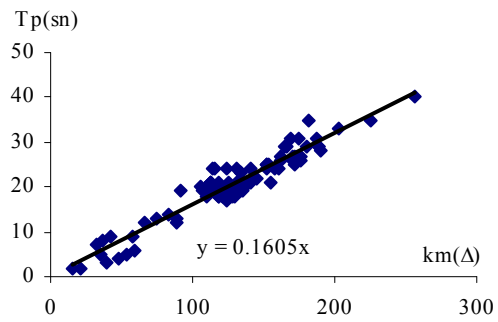
Çizelge 2. Çalışmada kullanılan depremlerin P_n dalgası varış zamanı ($T_p(\text{sn})$), dış merkez uzaklığı ($\Delta(\text{km})$), alet düzeltilmesi yapılmış genlik değerleri (Aa), $\log(Aa)$, normalize edilmiş genliği (An) ve ($\ln(An)$).

No	T(sn)	$\Delta(\text{km})$	Aa (mikr)	$\log(Aa)$	A_n	$\ln(An)$
1	12	89	5046678	6,7	995982	13.8
2	25	153	40053	4,6	325797	12.7
3	12	66	3734172	6,6	1502280	14.2
4	3	40	2316912	6,4	2390477	14.7
5	5	54	7264998	6,9	1848567	14.4
6	6	59	3986814	6,6	1691945	14.3
7	7	32	764088	5,9	2714100	14.8
8	9	42	751764	5,9	2274893	14.6
9	5	35	2218320	6,3	2598627	14.8
10	23	134	55458	4,7	450861	13.0
11	24	141	271128	5,4	401025	12.9
12	8	37	2723604	6,4	2513261	14.7
13	40	256	36972	4,6	52284	10.9
14	19	92	1170780	6,1	949466	13.8
15	20	106	345072	5,5	740969	13.5
16	19	121	104754	5,0	569595	13.3
17	24	116	326586	5,5	623202	13.3

18	21	112	197184	5,3	661556	13.4	55	20	132	141726	5,2	472151	13.1
19	24	124	178698	5,3	534627	13.2	56	19	114	271128	5,4	647155	13.4
20	19	107	92430	5,0	726189	13.5	57	19	126	135564	5,1	521914	13.2
21	21	118	178698	5,3	597160	13.3	58	19	131	166374	5,2	476572	13.1
22	24	114	135564	5,1	637828	13.4	59	20	135	98592	5,0	444027	13.0
23	31	169	154050	5,2	245043	12.4	60	19	132	203346	5,3	470836	13.1
24	21	113	43134	4,6	657225	13.4	61	29	166	104754	5,0	256011	12.5
25	33	202	55458	4,7	135125	11.8	62	21	133	81955	4,9	457777	13.0
26	27	176	1041378	6,0	216805	12.3	63	17	123	831870	5,9	544405	13.2
27	29	180	73944	4,9	199484	12.2	64	29	189	61620	4,8	169988	12.0
28	35	182	55458	4,7	195090	12.2	65	19	136	1300182	6,1	437802	13.0
29	19	133	3734172	6,6	457789	13.0	66	20	119	36972	4,6	588123	13.3
30	20	125	172536	5,2	525818	13.2	67	18	129	2218320	6,3	494619	13.1
31	20	127	110916	5,0	512307	13.1	68	35	225	86268	4,9	90773	11.4
32	4	48	616200	5,8	2077377	14.5	69	21	113	49296	4,7	658743	13.4
33	25	152	73944	4,9	328308	12.7	70	18	110	39437	4,6	692396	13.4
34	31	187	178698	5,3	178218	12.1	71	20	116	332748	5,5	620316	13.3
35	21	125	123240	5,1	531886	13.2	72	24	158	7061652	6,8	297358	12.6
36	29	164	73944	4,9	265650	12.5	73	27	170	234156	5,4	238922	12.4
37	29	189	73944	4,9	169992	12.0	74	27	171	603876	5,8	234214	12.4
38	14	82	86268	4,9	1121641	13.9	75	25	172	905814	6,0	229601	12.3
39	13	75	443664	5,6	1289439	14.1	76	26	176	67782	4,8	214719	12.3
40	26	170	147888	5,2	239667	12.4	77	21	155	49296	4,7	309778	12.6
41	28	190	1786980	6,3	168555	12.0	78	24	152	123240	5,1	328974	12.7
42	2	21	2618850	6,4	3327662	15.0	79	24	161	764088	5,9	280195	12.5
43	21	140	45599	4,7	404402	12.9	80	27	161	616200	5,8	279100	12.5
44	18	121	727116	5,9	565227	13.2	81	22	145	277290	5,4	375335	12.8
45	18	118	314262	5,5	598116	13.3	82	2	15	4541394	6,7	3660562	15.1
46	19	116	10900578	7,0	616448	13.3	83	26	162	437502	5,6	273698	12.5
47	20	136	295776	5,5	434809	13.0	84	25	153	184860	5,3	321121	12.7
48	18	129	351234	5,5	490186	13.1	85	13	89	831870	5,9	994523	13.8
49	24	131	110916	5,0	473019	13.1	86	18	119	301938	5,5	592345	13.3
50	20	132	166374	5,2	466421	13.1	87	31	175	46215	4,7	220757	12.3
51	23	133	154050	5,2	458228	13.0	88	9	58	388206	5,6	1722855	14.4
52	21	131	714792	5,9	479363	13.1	89	21	139	308100	5,5	412186	12.9
53	20	112	1614444	6,2	668971	13.4							
54	18	127	75176	4,9	507170	13.1							

Şekil 3. $\ln(A_n)-\Delta(Km)$ grafiği

Şekil 4. P_n dalgası ilk varış zamanı-uzaklık grafiği.

(1) eşitliği logaritmik özellikten faydalanarak $\ln A_{\Delta} = \ln A_0 - \gamma \Delta$ şeklinde doğru denklemine dönüştürülerek grafiği çizilir (şekil 4) ve elde edilen

doğrunun denkleminde soğurulma katsayısı (γ), 0.0176 ve $A_0 = e^{15.386} = 4809006 \cdot 10^{-6} m$ olarak bulunur.

Sismik soğurulma ve kalite faktörü hesaplamaları için kullanılan $V_p=6,25$ km/sn hız değeri, bu çalışmada kullanılan depremlerden elde edilmiştir (Şekil 4).

Erzincan ve çevresi için Erzincan havzası ve dolayının üst-kabuk hız yapısının belirlenme çalışmasında 7 km için V_p 6.26 km/sn olarak verilmiştir [17].

Ölçümler 1 cps (saniyedeki çevrim sayısı, Hz) lik ortamda alındığından f , 1cps (Hz), V_p , 6.25 γ , 0.0176 alınarak (2) no lu eşitlikten sismik kalite faktörü;

$$Q = \frac{\pi \cdot f}{\gamma \mathcal{N}} = 28.5 \text{ olarak bulunur.}$$

VI. SONUÇLAR

Bu çalışmada, Erzincan ve civarındaki bölge için 89 adet yakın alan deprem verisi düşey P_n bileşenlerinden soğurulma katsayısı, 0.0176 ve kalite faktörü de 28.5 olarak bulunmuştur. Yaptığımız çalışma ile mukayese için 1 cps lik ortamda geniş bant ölçüm cihazı ile alınmış kayıtlardan düşey P_n dalga genliğini ve benzer çözüm yöntemi kullanıldığından dolayı Sertçelik, F., ve Kenar, Ö. P_n dalgası soğurulması ile alakalı olarak Diyarbakır istasyonunda çalışması seçilmiştir[6]. Bu çalışmada P_n dalgası düşey bileşeni kullanılarak hesaplanan soğurulma katsayısı, 0.0114 ve kalite faktörü, 47.5 değerleri mevcuttur [6]. Erzincan bölgesindeki soğurulmanın Diyarbakır bölgesinden fazla çıkması, Erzincan ovasındaki kalın sedimantasyon ve bölgedeki yüksek sismik aktivite ile açıklanabilir. Erzincan ile Diyarbakır çevresinin jeolojik farklılığı dolayısıyla soğurulmaya etkisini açıkça göstermektedir. Bulunan bu sonuçlar ışığında Erzincan çevresinin kalite faktörünün Diyarbakır' dan daha küçük olması ve dolayısı ile P_n dalgası düşey bileşen genliklerinin soğurulmasının yüksek olması, jeolojik olarak beklenen bir sonuçtur.

Ayrıca, bölge için P dalgası genliğine bağımlı yeni bir yerel magnitüd formülü de aşağıda önerilmektedir.

$$M_L = 0.5148 \log(A) + 0.0039 \Delta + 4.2104$$

KAYNAKLAR

1. Toksöz, M.N. and Johnston, D.H. 1981, Seismic wave Attenuation, Geophysics Reprint Series No.2,339-351.
2. Akıncı, A. 1994, Attenuative behaviors of Western anatolia and Southern Spain using single and Multiple scattering models, Ph.D.Thesis, Dokuz Eylül University, Grauate School of Natural and Applied Sciences, p. 37-39.
3. Horasan, G., and A. Boztepe –Güney (2004). S-wave attenuation in the Sea of Marmara, Turkey, Physics of Earth and planetary Interior. 142, 215-224.

4. Püskülcü, S. 1996, attenuation of Lg phase in Eastern Turkey, M.Sc. Thesis, in Geophy. Eng. Bogaziçi University.
5. Akıncı, A. ve Eyidoğan, H. 1996. Frequency-dependent attenuation of S and koda waves in Erzincan region (Turkey), Phys. Earth Planet. Inter., 97, 109-119.
6. Gök, R. and Türkelli N, Sandov E., Seber D., Barazangi M., 2000, Regional wave propagation in Turkey and surrounding regions, Geoph. Res. Lett. Vol. 27(3), 429-432.
7. Sertçelik, F., ve Kenar, Ö. 2001 Doğu Anadolu'da Soğurma, Jeofizik c. 15, 1, 63-75.
8. Bozkurt, E. 2001, Neotectonics of Turkey–asynthesis, Geodynamic Act 14 (2001) 3-30.
9. McClusky et al. (2000).GPS Constrains on Africa (Nubia) and Arabia Plate Motions. Journal of Geophysical Res. Lett. 105 (B3), 5697-5719.
10. Sandvol et al (2003). Seismogenic Zones in Eastern Turkey. Geophys. Res. Lett. 30(24), dio 10. 1029/2003GL018912
11. Alptekin, Ö. 1978, batı Anadolu depremlerinin odak mekanizmaları ve bunların aktif tektonik ile ilişkileri, 2. Odak mekanizmaları ve plaka tektoniği modeli, Jeofizik VII, 3, 30-56.
12. McKenzie, D.P. 1972, Active tectonics of the Mediterranean region, Geophys. J.R. Astr. Soc. 30, 109-185.
13. Jackson, J. 1992, Partitioning of strike-slip and convergent motion between Eurasia and Arabia in eastern Turkey and the Caucasus, J. Geophys.Res. 97, 12, 471-12,479.
14. Ketin, İ. 1969, Kuzey Anadolu Fayı hakkında, M.T.A. Enstitüsü Dergisi 72, 1-27.
15. [15] Allen, C.R. 1969, Active faulting in northern Turkey, California Inst.Technology, Geol. Sci., Contribution No.1577, 32p.
16. Toksöz, M.N., Shakal, A.F. and Michael, A.J. 1979, Space-time migration of earthquakes along the North Anatolia Fault Zone and seismic gaps, Padeoph. vol. 117, 1258-1269, Birkhauser Verlag, Basel.
17. Jackson, J. And McKenzie, D.P. 1984, Active tectonics of the Alpine-Himalaya Belt between western Turkey and Pakistan, Geophys. Jour. Roy. Astr. Soc. 77, 185-265.

18. Barka, .A.A. and Gülen, L. 1987, Complex evolution of the Erzincan basin (eastern Turkey), Jour. Structural Geol. 11, 275-283.
19. Barka, A.A. and Kadinsky-Cade, K. 1988, Strike-slip fault geometry in Turkey and its influence on Earthquake activity, Tectonics 7, 663-684.
20. Kaypak, B., Eyidoğan, H. 2002. Erzincan havzası ve dolayının üst-kabuk hız yapısının (1-B) belirlenmesi. İtüdergisi/d mühendislik, Cilt 1, Sayı:2, 107-122.
21. Chobra, S. and Alexeev V. 2004. A new approach to enhancement of frequency bandwidth of surface seismic data. Technical Article, First Break, August v.22 p.30-42.
22. Aki, K. And Richards.P.G., 1980. Quantitative Seismology: Theory and Methods, c. 98, 168-169.
23. Richter, C. F. (1958). Elementary Seismology, W. H. Freeman and Company, San Francisco, 135-149.